

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДОЦІЛЬНОСТІ РОБОТИ ЗА
АЛЬТЕРНАТИВНИМИ СПОСОБАМИ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

**COMPARATIVE ANALYSIS OF EXPEDIENCE OF WORK ON THE
ALTERNATIVE METHODS OF TAXATION IN THE SMALL ENTERPRISES**

Постановка проблеми. Альтернативні способи оподаткування тому й називаються альтернативними, що передбачають можливість вільного їх вибору суб'єктами підприємницької діяльності. Рішення про їх використання платник приймає самостійно і виключно з доброї волі, на відміну від повернення до звичайної системи оподаткування, яке у деяких випадках може бути обов'язковим.

Як і будь-яке інше господарське рішення, рішення про перехід на єдиний податок – для юридичних осіб або ж на єдиний податок чи фіксований прибутковий податок з придбанням патенту – для громадян- підприємців має бути обґрунтованим і вмотивованим. Цілком природно, що головним фактором, який впливає на ухвалення такого рішення, є економічна доцільність, котра вимірюється зниженням податкових платежів унаслідок зміни системи оподаткування. Однак цей фактор є далеко не єдиним і, до того ж, не визначальним. Так, трапляються випадки, коли перехід, наприклад, на єдиний податок може призвести навіть до певного збільшення податкових платежів. Незважаючи на це, рішення про перехід приймають, але мотиви тут вже зовсім інші.

Зважаючи на суттєві відмінності оцінки доцільності вибору способу оподаткування для юридичних та фізичних осіб, ці питання необхідно розглянути більш детально.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Неодноразові спроби вітчизняних дослідників побудувати економіко-математичну модель для визначення можливих результатів (економії чи іммобілізації фінансових ресурсів) від переходу на єдиний податок суб'єктами малого підприємництва – юридичними особами – переважно зводяться до обчислення згаданого економічного ефекту при конкретних числових показниках фінансово-господарської діяльності, що утруднює їх застосування для будь-якого платника – малого підприємства. Суть більшості з цих аналітичних розрахунків полягає в порівнянні абсолютної величини (або питомої ваги у виторзі) фіскальних вилучень при спрощеній і звичайній схемах оподаткування [4, с. 229; 2, 24-34; 6, с. 191-198; 8, с.55-59; 10, с. 65-67; 11, с. 44-47]. Заслужовує на увагу праця М. Свердана, в якій обґрунтовуються переваги роботи малих підприємств на єдиному і фіксованому податках порівняно із створенням ВЕЗ[9]. О. Амоша та В. Вишневський на підставі проведеного аналізу податкового законодавства в різних країнах світу роблять такий висновок: незважаючи на те, що податкове навантаження на підприємства в Україні є не більшими від аналогічного показника у більшості

розвинутих країн світу, на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки воно є непосильним для більшості підприємств. [9]

Невирішені частки загальної проблеми.

Об'єктивна необхідність творчого розвитку теорії взаємовідносин між фіском та малим підприємництвом, а також потреба в розробках прикладного характеру, спрямованих на модернізацію оподаткування сфери малого бізнесу з метою максимальної реалізації його фіскального і стимулюючого потенціалу, обумовлюють актуальність теми дослідження та доцільність її вибору. Крім цього, на сьогодні практично відсутній комплексний аналіз фіскальної і стимулюючої ефективності загальноприйнятого порядку та альтернативних радикально спрощених схем оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні, на що, зокрема, вплинула обмеженість адекватних офіційних статистичних даних.

Мета дослідження. Метою дослідження є розробка економіко-математичної моделі вибору оптимального режиму оподаткування для малих підприємств та аналіз фіскальної та стимулюючої ефективності традиційної й альтернативних спрощених (моноподаткових) технологій для суб'єктів малого підприємництва.

Виклад основного матеріалу. Для юридичних осіб існують два можливих альтернативних способи оподаткування: єдиний податок (він містить ще одну альтернативу – за бажанням платника податків може бути обрано 6-процентну або 10-процентну його ставку) та загальна система оподаткування. Слід зазначити, що сфери можливого застосування цих способів не збігаються, хоча деякою мірою частково перекривають одна одну.

Ухваленню рішення про доцільність переходу на один з альтернативних способів зазвичай передують ряд етапів.

На першому етапі необхідно провести попередній аналіз переваг та недоліків можливих альтернативних способів оподаткування порівняно зі звичайною системою.

На другому етапі необхідно здійснити перевірку об'єктивної можливості переходу на єдиний податок.

Третій етап полягає у порівняльному аналізі двох альтернативних способів оподаткування.

На четвертому етапі необхідно провести порівняльні розрахунки економічної ефективності переходу з загальної системи на єдиний податок та на загальну систему оподаткування з єдиного податку. Для цього розраховують суму податкових зобов'язань за усіма тими податками і зборами, які замінюють єдиним податком. Одержані суми порівнюють із сумами податкових зобов'язань за кожним з альтернативних способів та вибирають оптимальний (з погляду зниження податкових платежів) варіант оподаткування.

На п'ятому етапі оцінюють тенденції розвитку господарської діяльності та додаткові фактори, які впливають на прийняття рішення, але не враховані у зіставному аналізі порівняльної ефективності переходу .

І, нарешті, шостий етап. Він, власне, і включає в себе рішення про доцільність чи недоцільність переходу на один з альтернативних способів оподаткування.

Головним принципом визначення економічної доцільності переходу на спрощену систему оподаткування, на нашу думку є зіставлення суми податкових платежів при звичайній системі оподаткування із сумою податкових зобов'язань за єдиним податком. При цьому тими податками і зборами, які сплачують незалежно від факту переходу на спрощену систему, можна знехтувати, оскільки їх сплата практично не впливає на економічний ефект від переходу.

Щоб проаналізувати зміну суми податкових платежів, передусім необхідно визначити очікувані кількісні значення тих техніко-економічних показників, які використовують як об'єкт (базу) оподаткування за всіма податками і зборами, що їх включають у розрахунок.

Представимо у вигляді формул два згадані варіанти сплати єдиного податку.

$$\text{ЄП (без ПДВ}_B) = 0.06 \times B, \quad (1)$$

$$\text{ЄП' (з ПДВ}_B) = 0.1 \times B, \quad (2)$$

де B – виручка (дані отримуємо з гр. 6 Книги обліку доходів і витрат “Загальна сума виручки та позареалізаційних доходів”).

Керуючись П(С)БО 3 “Звіт про фінансові результати”, 15 “Дохід”, 16 “Витрати” та найбільше – 25 “Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва”, змодельюємо структуру доходів від звичайної діяльності суб'єкта малого бізнесу – юридичної особи, що займається виробництвом та наданням послуг (крім посередницьких) при традиційній системі оподаткування.

$$\text{Дзд} = (\text{ПВв} \pm \text{Зм (Зб)} + \text{ІОВ} + \text{ІЗВ}) + \text{Пр} + \text{ПДВ}_{\text{ПЗ}} = (\text{ПВв} \pm \text{Зм (Зб)} + \text{ІОВ} + \text{ІЗВ} + \text{Пр}) \times 1.2, \quad (3)$$

де Дзд – визнані доходи від звичайної діяльності, які включають в себе:

Зм (Зб) – відповідно зменшення або збільшення залишків незавершеного виробництва і готової продукції;

ІОВ – інші операційні витрати;

ІЗВ – інші звичайні витрати;

Пр – прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування, який ще можна подати через показники виручки (“звичайних” доходів з додаванням передоплати та відніманням неоплаченого відвантаження) та рентабельності продажів (P). Оскільки

$$P = \frac{\text{Пр}}{\text{Дзд}} \times 100 = \frac{\text{Пр}}{B} \times 100 \quad (4), \text{ то звідси } \text{Пр} = \frac{P \times B}{100} = 0.01 \times P \times B. \quad (5)$$

Податкове зобов'язання нараховане на обсяг продажу за ставкою 20% згідно із Законом про ПДВ, можна визначити за формулою:

$$\hat{I} \zeta = \hat{A} \hat{c} \hat{a} \times \frac{20}{120} = \hat{A} \times \frac{20}{120} \approx 0.1667 \times \hat{A}^* \quad (6)$$

Так як сумарні витрати на здійснення звичайної діяльності малого підприємства, скоректовані на зменшення (додається) або збільшення (віднімається) залишків незавер-

* Усі наведені у формулі (3) показники можна знайти у Звіті про фінансові результати (форма № 2-м), який підлягає щоквартальній подачі до державних органів статистики.

шеного виробництва та готової продукції дуже нагадують повну собівартість реалізації, для зручності умовно назвемо цю частину формули (3) (ПВв ± Зм (Зб) + ІОВ + ІЗВ) повною собівартістю звичайної діяльності.

Коли порівняти методики обчислення так званої повної собівартості звичайної діяльності суб'єкта малого підприємництва та суми скоригованих валових витрат (на приріст (убуток) усіх виробничих запасів) і амортизації, то можна помітити що вони майже ідентичні. Подібно до випадку із доходами, розбіжності між вказаними величинами можуть виникати, головним чином, з приводу попередньої оплати постачальникам (підрядчикам) за сировину, матеріали, напівфабрикати, паливо, енергію, послуги і роботи сторонніх організацій для потреб виробничого характеру, котра підлягає включенню до складу валових витрат підприємства завдяки методу “першої з подій”, але не визнається витратами у бухобліку*.

Таким чином, з метою розробки універсальної моделі можна із значним ступенем достовірності припустити, що повна собівартість звичайної діяльності малої фірми (з врахуванням передоплати матеріальних та прирівняних до них витрат) є рівною сумі скоригованих валових витрат (ВВ) та амортизаційних відрахувань (А), а прибуток від звичайної діяльності до оподаткування – величині оподаткованого прибутку, визначеного у відповідності з вимогами Закону України “Про оподаткування прибутку підприємства, тобто $\text{ПВв} \pm \text{Зм (Зб)} + \text{ІОВ} + \text{ІЗВ} = \text{ВВ} + \text{А}$. (7)

У свою чергу скореговані валові витрати також можна подати у формалізованому вигляді:

$$\text{ВВ} = \text{МЗ} \pm \text{Утмц (Птмц)} + \text{ЗП} + \text{Нзп} + \text{ІВ}, \quad (8)$$

де **МЗ** – матеріальні та прирівняні до них витрати, за якими виникає податковий кредит з ПДВ (ПК). Звідси

$$\text{ПК} = 0.2 \times \text{МЗ}; \quad (9)$$

Утмц (Птмц) – відповідно убуток або приріст балансової вартості покупних товарів, сировини, матеріалів, комплектуючих виробів, напівфабрикатів, малоцінних предметів на складах, у незавершеному виробництві та залишках готової продукції;

ЗП – витрати на оплату праці;

Нзп – нарахування на заробітну плату, котрі складаються із збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, збору на обов'язкове соціальне страхування для відшкодування витрат, пов'язаних з тимчасовою втратою працездатності, та внесків до державного фонду сприяння зайнятості, що обчислювались за ставками відповідно 33, 2 , 1,5 та 1,3% витрат на оплату праці, тобто

$$\text{Нзп} = \text{Зпф} + \text{Зсс} + \text{Вфз} = 0.37 \times \text{ЗП}. \quad (10)$$

Страхові тарифи від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності (Внвв) обчислюються за ставками відповідно 0,66–13,60 % (в залежності від класу професійного ризику виробництва). Отже, $\text{Нзп} = \text{Зпф} + \text{Ввб} + \text{Втвп} + \text{Внвв} = \alpha \times \text{ЗП}$, де α – сумарний норматив нарахувань на фонд оплати праці, причому в 2007 р. $\alpha \in [0,37; 0,508]^*$.

* Мале підприємство при користуванні моделлю вибору оптимального режиму оподаткування повинно самостійно визначити індивідуальний сумарний норматив нарахувань на фонд оплати праці. Знайдене значення необхідно підставити у виведені формули замість змінної α і провести відповідні обчислення .

ІВ – інші витрати, до складу яких входять податки та обов’язкові платежі (збори), що відносяться на валові витрати виробництва згідно з чинним податковим законодавством і не сплачуються при переході на єдиний податок. До того ж зазначені податкові платежі залежать від виручки і їх можна виразити через цей показник (для виробничих підприємств). Решта – мають надто індивідуальний порядок обчислення, щоб їх можна було врахувати в загальній математичній моделі. Так, плата за землю залежить від розміру грошової оцінки земельної ділянки та ставки податку; збір за використання природних ресурсів – від їх виду, обсягів використання та ставок; збір у Фонд соцзахисту інвалідів – від того чи були створені робочі місця відповідно встановленого ліміту для інвалідів на конкретному підприємстві; збір за видачу дозволу на розміщення об’єктів – від кількості таких об’єктів у конкретного суб’єкта підприємництва та розміру збору; комунальний податок – від чисельності працюючих, розміру неоподаткованого мінімуму доходів громадян та податкової ставки. Тому конкретний платник повинен враховувати їх індивідуально, а ми будемо вважати їх деякою сталою величиною:

$$\Sigma\P (\Sigma\P = \Pi_z + \text{Зпр} + \text{Вфзі} + \text{Зрот} + \text{Пком}). \quad (11)$$

Тоді величину інших витрат можна подати, як $\text{ІВ} = \Sigma\P$ (для сучасних умов).

Необхідно уточнити, що при написанні формули структури валових витрат ми свідомо абстрагувались від окремих статей затрат – витрат на відрядження, відсотків за користування кредитами та деяких інших, а також окремих податків і зборів (переважно місцевих), котрі справляються при спрощеному оподаткуванні на загальних підставах. Вважаємо, що для переважної більшості малих суб’єктів господарювання вони, як правило, є малозначущими. Тому їхнє ігнорування істотно не вплине на результати оцінки. А в разі необхідності в модель можна внести відповідні корективи.

Подамо формулу (3) по-новому з врахуванням всіх можливих замін.

$$\text{В} = \text{МЗ} \pm \text{Утмц} (\text{Птмц}) + (\alpha + 1) \times \text{ЗП} + 0.1667 \times \text{В} + 0.01 \times \text{Р} \times \text{В} + \Sigma\P + \text{А} \quad (12)$$

Допоміжні моделі, що відповідають співвідношенням (3), (12), будуть основою для побудови узагальненої економіко-математичної моделі оптимізації оподаткування для підприємств виробничої сфери – суб’єктів малого підприємництва.

Головний принцип, покладений в основу оцінки вигідності переходу на єдиний податок, полягає в порівнянні величин чистого прибутку (прибутку після сплати податків), що залишається малому підприємству при справлянні одного паушального платежу та при традиційній системі розрахунків з державною скарбницею.

Виходячи з приведених вище позначень, формул і уніфікованої ставки податку на прибуток (25%), суму чистого прибутку при загальноновстановленому порядку оподаткування (ЧПтр) можна виразити рівнянням:

$$\text{ЧПтр} = (\text{В} - \text{ПДВ}_{\text{ПЗ}} - \text{ВВ} - \text{А}) - \text{ПнП} = \text{Пр} - 0.25 \times \text{Пр} = 0.01 \times \text{Р} \times \text{В} - 0.25 \times 0.01 \times \text{Р} \times \text{В} = 0.0075 \times \text{Р} \times \text{В}. \quad (13)$$

Наявність двох можливих способів сплати єдиного податку вимагає індивідуального підходу до моделювання вибору оптимального податкового навантаження для кожного з варіантів. Так, для малих підприємств, які переважно співпрацюють з контрагентами – платниками ПДВ, значно привабливішим є застосування ставки 6% разом із сплатою ПДВ на загальних підставах. Адже цей метод

дає право покупцям (замовникам) на податковий кредит. У розглянутому випадку єдиний податок, крім податку на прибуток, замінює собою ще ряд податків і зборів, котрі відносяться на валові витрати, про що згадувалося раніше.

Тому формула визначення чистого прибутку (**ЧП_{сп}**) для малої фірми – юридичної особи, що обрала варіант сплати єдиного податку за ставкою 6%, набере вигляду:

$$\begin{aligned} \text{ЧП}_{\text{сп}} &= \text{В} - \text{ПДВ}_{\text{ПЗ}} - (\text{ВВ} - \text{Нзп} - \text{ІВ}) - \text{А} - \text{ЄП (без ПДВ}_{\text{Б}}) = \\ &= \underbrace{(\text{В} - \text{ПДВ}_{\text{ПЗ}} - \text{ВВ} - \text{А})}_{\text{Прибуток}} + 0.37 \times \text{ЗП} + \sum \text{П} - 0.06 \times \text{В} = \\ &= 0.01 \times \text{Р} \times \text{В} + 0.37 \times \text{ЗП} + \sum \text{П} - 0.0417 \times \text{В}. \end{aligned} \quad (14)$$

Зрозуміло, що перехід на спрощену систему оподаткування буде вигідним (отримання додаткового прибутку) за умови, що $\text{ЧП}_{\text{сп}} - \text{ЧП}_{\text{тр}} > 0$. Підставивши у нерівність вирази з рівнянь (12), (13), отримаємо:

$$\begin{aligned} 0.01 \times \text{Р} \times \text{В} + 0.37 \times \text{ЗП} + \sum \text{П} - 0.0417 \times \text{В} - 0.0075 \times \text{Р} \times \text{В} > 0; \\ 0.0025 \times \text{Р} \times \text{В} + 0.37 \times \text{ЗП} + \sum \text{П} - 0.0417 \times \text{В} > 0. \end{aligned} \quad (15)$$

А після нескладних математичних перетворень нерівність (15) набуде вигляду:

$$\text{В} > \frac{-0.37 \times \text{ЗП} - \sum \text{П}}{0.0025 \times \text{Р} - 0.0417}. \quad (16)$$

Оскільки змінні В, ЗП і $\sum \text{П}$ не можуть бути від'ємними числами, то чисельник нерівності завжди буде мати від'ємне значення. Отже, при будь-якому додатному значенні знаменника нерівність (16) буде виконуватись. Це означає, що в момент з апровадження оновленої методики справляння єдиного податку при $0.0025 \times \text{Р} - 0.0417 > 0$; $\text{Р} > 13.9\%$ перехід на сплату єдиного податку за ставкою 6% був завжди вигідним, незалежно від числових параметрів інших змінних.

В даний час при $\text{Р} > 20\%$ мале підприємство сфери виробництва (або послуг), зацікавлене у перебуванні в системі ПДВ з ціллю отримання у своє розпорядження додаткових фінансових ресурсів, може без проведення трудомістких обчислень обрати альтернативний фіскальний режим – єдиний податок у розмірі 6% від виручки. Однак, це жодною мірою не означає, що за менш рентабельної діяльності перехід малого підприємства на вищезгаданий варіант спрощеного оподаткування буде не вигідним.

Для більшої наочності продемонструємо це на прикладі умовного промислового підприємства з усередненими фінансово-господарськими показниками, застосувавши метод графічного зображення. Так, у 2005 році середньорічна сума доходів (виручки) від звичайної діяльності (або В) в розрахунку на одне промислове підприємство по Миколаївській області дорівнювала приблизно 244,2 тис. грн., сума матеріальних затрат (МЗ) – 67,7 тис. грн. і витрат на оплату праці (ЗП) – 27,1 тис. грн. Припустимо також, що $\sum \text{П} = 3,5$ тис. грн. [12]

За допомогою нерівності (8) з'ясуємо, перевищення якого рівня рентабельності продажів забезпечує вигоду від вибору 6-відсоткового єдиного податку:

$$244200 > \frac{-0.332 \times 27100 - 3500}{0.0025 \times D - 0.06}; D > \approx 3.53\% .$$

А тепер побудуємо графіки залежності розміру чистого прибутку після оподаткування, отриманого умовним промисловим малим підприємством, при застосуванні загальноствановленої (ЧПтр) та спрощеної (ЧПеп) систем оподаткування, використавши виведені формули (13) та (14) (рис. 1).

Р, %	-10	-5	0	3,53	5	10	15	20
ЧПеп, грн.	-25682	-13606	-1396	7224	10814	23024	35234	47444
ЧПтр, грн.	-18315	-915	0	646	915	18315	27472	36630

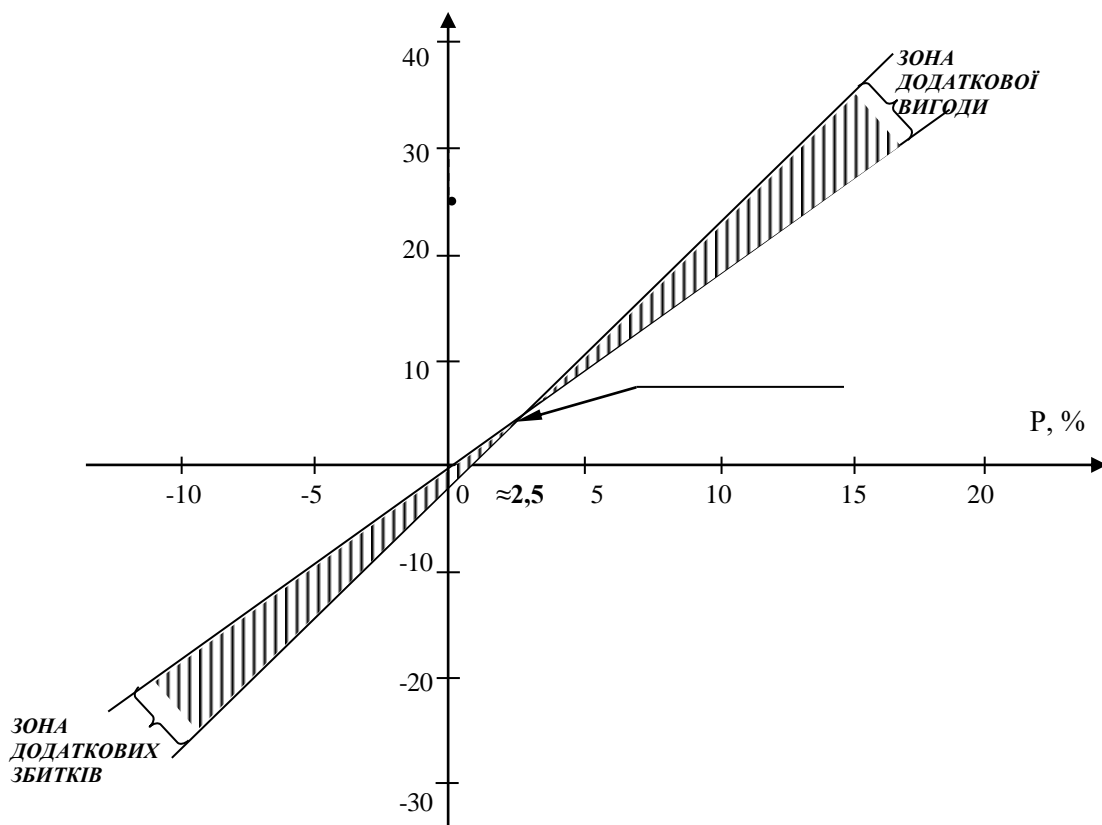

Рис. 1. Залежність величини чистого прибутку при традиційній та спрощеній системі оподаткування (єдиний податок за ставкою 6%) від рівня рентабельності продажів.

Проведемо аналогічні розрахунки для варіанта справляння єдиного податку в розмірі 10% від виторгу. Отже, на відміну від попереднього варіанту, формула обчислення чистого прибутку (ЧП_{єп'}) дещо зміниться.

$$\begin{aligned} \text{ЧП}_{\text{єп}'} &= \mathbf{B} - (\mathbf{B}\mathbf{B} - \mathbf{H}_{\text{зп}} - \mathbf{I}\mathbf{B} + \mathbf{ПДВ}_{\text{пк}}) - \mathbf{A} - \mathbf{ЄП}' \text{ (з } \mathbf{ПДВ}_{\text{б}}) = (\mathbf{B} - \mathbf{B}\mathbf{B} - \mathbf{A}) + \\ &+ 0.37 \times \mathbf{ЗП} + \sum \mathbf{П} - 0.2 \times \mathbf{МЗ} - 0.1 \times \mathbf{B} = 0.37 \times \mathbf{ЗП} + \sum \mathbf{П} - 0.2 \times \mathbf{МЗ} - 0.0817 \times \mathbf{B} = \\ &0.01 \times \mathbf{P} \times \mathbf{B} + 0.36 \times \mathbf{ЗП} + \sum \mathbf{П} + 0.085 \times \mathbf{B} - 0.2 \times \mathbf{МЗ}. \quad (17) \end{aligned}$$

Аналогічно, повинна виконуватись нерівність $\text{ЧП}_{\text{єп}'} - \text{ЧП}_{\text{тр}} > 0$, в яку підставимо значення з рівнянь (13) і (17), і отримаємо:

$$\begin{aligned} 0.01 \times \mathbf{P} \times \mathbf{B} + 0.37 \times \mathbf{ЗП} + \sum \mathbf{П} + 0.085 \times \mathbf{B} - 0.2 \times \mathbf{МЗ} - 0.0075 \times \mathbf{P} \times \mathbf{B} > 0; \\ 0.003 \times \mathbf{P} \times \mathbf{B} + 0.37 \times \mathbf{ЗП} + \sum \mathbf{П} + 0.085 \times \mathbf{B} - 0.2 \times \mathbf{МЗ} > 0; \quad (18) \end{aligned}$$

$$\mathbf{B} > \frac{-0.37 \times \mathbf{ЗП} - \sum \mathbf{П} + 0.2 \times \mathbf{МЗ}}{0.003 \times \mathbf{P} + 0.085}. \quad (19)$$

Оскільки всі змінні не можуть бути від'ємними числами (крім P для випадків збиткової діяльності), то нерівність буде завжди виконуватись при:

$$\begin{cases} -0.37 \times 3\Pi - \Sigma\Pi + 0.2 \times M3 > 0, \\ 0.003 \times P + 0.085 < 0; \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} M3 > 1.825 \times 3\Pi + 5 \times \Sigma\Pi, \\ P < -28.33; \end{cases} \quad (20)$$

$$\begin{cases} -0.37 \times 3\Pi - \Sigma\Pi + 0.2 \times M3 < 0, \\ 0.003 \times P + 0.085 > 0; \end{cases} \Leftrightarrow \begin{cases} M3 < 1.825 \times 3\Pi + 5 \times \Sigma\Pi, \\ P > -28.33. \end{cases} \quad (21)$$

Зрозуміло, що працювати з $P < -28.33\%$ (як і взагалі з від'ємними показниками рентабельності) немає сенсу, бо це – шлях до банкрутства. Тому перехід на сплату 10-відсоткового єдиного податку буде завжди виправданим при виконанні умови $M3 < 1.825 \times 3\Pi + 5 \times \Sigma\Pi$. Можна знайти й іншу умову, при дотриманні котрої нерівність (21) завжди буде вірною. Для цього виразимо $M3$ через інші змінні і підставимо у нерівність (21).

$$0.003 \times P \times B + 0.37 \times 3\Pi + \Sigma\Pi + 0.0667 \times B - 0.2 \times M3 > 0; \quad (22)$$

$$B > \frac{-0.37 \times 3\Pi - \Sigma\Pi + 0.2 \times M3}{0.003 \times P + 0.0667}. \quad (23)$$

Після чого аналогічно замінимо у нерівності (22) змінну $M3$ за допомогою формули (12):

$$0.003 \times P \times B + 0.37 \times 3\Pi + \Sigma\Pi + 0.0667 \times B - 0.2 \times (B - (\pm U_{\text{тмц}}(\Pi_{\text{тмц}})) - (\alpha + 1) \times 3\Pi - 0.1667 \times B - 0.01 \times P \times B - \Sigma\Pi - A) > 0 \quad (24)$$

і, спростивши її, відповідно одержимо:

$$0.005 \times P \times B + (0.2 \times \alpha + 0.52) \times 3\Pi + 1.2 \times \Sigma\Pi + 0.2 \times A \pm 0.2 \times U_{\text{тмц}}(\Pi_{\text{тмц}}) - 0.1 \times B > 0; \quad (25)$$

$$B > \frac{-(0.2 \times \alpha + 0.52) \times 3\Pi - 1.2 \times \Sigma\Pi - 0.2 \times A - 0.2 \times (\pm U_{\text{тмц}}(\Pi_{\text{тмц}}))}{0.005 \times P - 0.1}. \quad (26)$$

Таким чином, за аналогією з попередніми міркуваннями, на даний час завжди буде виправданим перехід на спрощене оподаткування за ставкою 10% при рентабельності вищій за 20%, а в інших випадках – при виконанні умови $M3 < 1.6 \times 3\Pi + 5 \times \Sigma\Pi$.

Як і у випадку зі ставкою 6%, розрахуємо критичний рівень рентабельності, перевищення якого гарантує економічну вигоду від вибору 10-відсоткового інтегрованого податку, використовуючи нерівність (26) та конкретні цифрові дані з попереднього прикладу:

$$244200 > \frac{-0.332 \times 27100 - 3500 + 0.2 \times 244200}{0.003 \times D + 0.0667}; D \approx -5.8\%. \text{ Графічне ж вирішення вказаної}$$

задачі, зображено на рис. 2.

Вище було коротко охарактеризовано, для яких малих фірм вигідніше переходити на справляння єдиного податку за ставками 6 або 10% відповідно (звичайно, якщо при будь-якому варіанті спрощеної схеми оподаткування вони отримують додатковий прибуток). Однак, у тому разі, коли суб'єкт господарювання все-таки стоїть перед дилемою – котрий із варіантів оптимальніший, можна врахувати ще один нюанс. Сплата

єдиного податку за ставкою 10% дозволяє уникнути ПДВ, але при цьому податкова ставка зростає на 4 пункти. Таким чином, додаткову економію фінансових ресурсів у порівнянні з переходом на нижчу ставку (6%) можна отримати, якщо $\text{ПДВ}_B > 0.04 \times B$.

Оскільки, згідно Закону про ПДВ:

$$\text{ПДВ}_B = \text{ПЗ} - \text{ПК} = 0.1667 \times B - 0.2 \times \text{МЗ}, \text{ то,}$$

замінивши ліву частину початкової нерівності, отримаємо:

$$0.1667 \times B - 0.2 \times \text{МЗ} > 0.04 \times B; \quad \frac{\text{МЗ}}{B} < 0.6333. \quad (27)$$

Іншими словами, щоб одержати додаткову вигоду від застосування ставки 10%, питома вага матеріальних та прирівняних до них витрат, за якими виникає податковий кредит, повинна бути меншою від 63,33% виручки.

Р, %	-10	-5,8	-5	0	5	10	15	20
ЧПеп', грн.	-93314	-62545	-56684	-2005	16575	53206	89835	126465
ЧПтр, грн.	-18315	-5696	-9150	0	9150	18315	27427	36630

Аналогічно, можна вивести нерівності для дослідження економічного ефекту від вибору варіанту справляння єдиного податку в розмірі 10% від виторгу з одночасним зменшенням ціни реалізації на суму “вихідного” ПДВ (ПЗ), відповідно до сучасних реалій оподаткування. При використанні в обчисленнях змінної МЗ отримаємо:

$$0.003 \times P \times B + 0.332 \times \sum \Pi + \sum \Pi - 0.1 \times B - 0.2 \times \text{МЗ} > 0; \quad (28)$$

$$\hat{A} > \frac{-0.332 \times \sum \dot{C} \dot{I} - \sum \dot{I} + 0.2 \times \dot{I} \dot{C}}{0.003 \times \dot{D} - 0.1}. \quad (29)$$

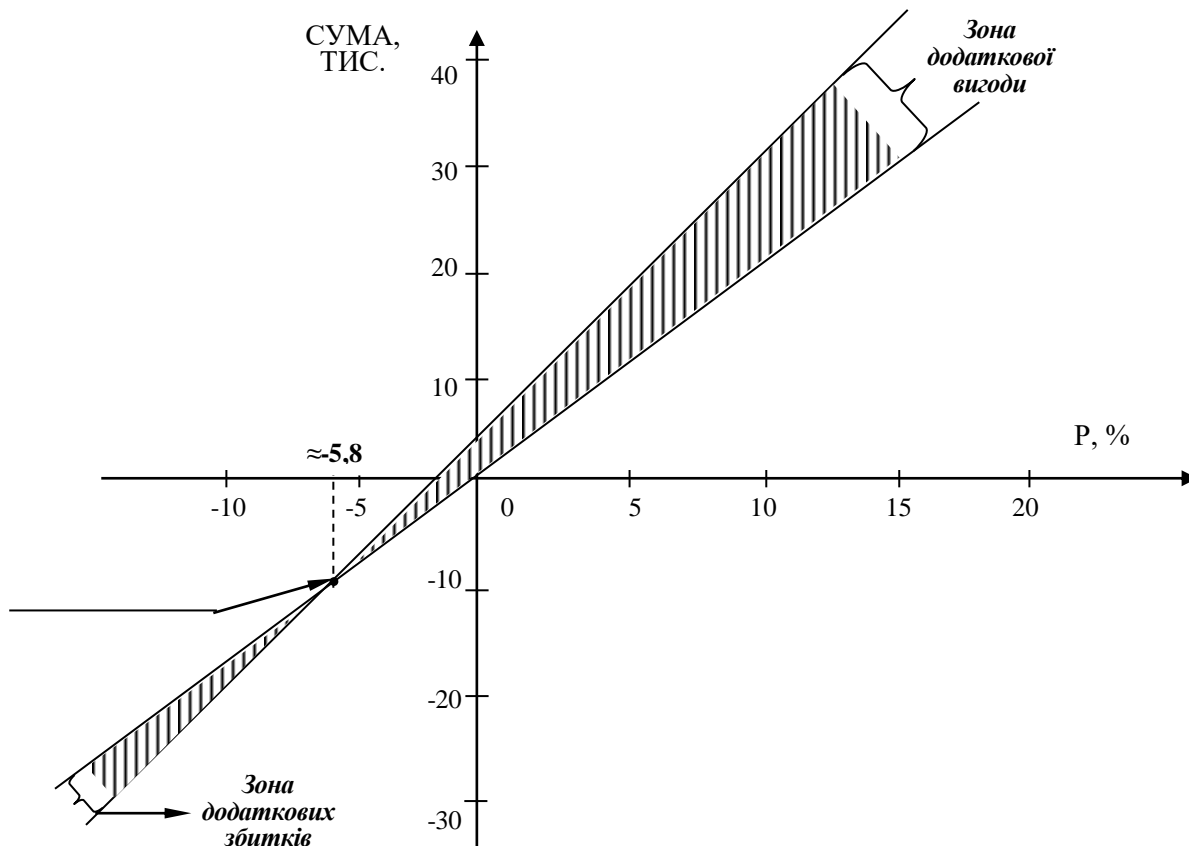

Рис. 2. Залежність величини чистого прибутку при традиційній та спрощеній системі оподаткування (єдиний податок за ставкою 10%) від рівня рентабельності продажів.

Розв'язками, при яких нерівність (29) буде завжди вірною, є дві системи простих нерівностей:

$$\begin{cases} M3 > 1.6 \times 3\Pi + 5 \times \Sigma \Pi, \\ P < 33.33; \end{cases} \quad \text{або} \quad \begin{cases} M3 < 1.6 \times 3\Pi + 5 \times \Sigma \Pi, \\ P > 33.33. \end{cases}$$

Нерівність (28), записана без змінної $M3$ (після проведення її заміни з використанням формули (12)), після зведення подібних членів матиме такий вигляд:

$$0.005 \times P \times B + (0.2 \times \alpha + 0.52) \times 3\Pi + 1.2 \times \Sigma \Pi + 0.2 \times A \pm 0.2 \times U_{\text{тмц}} (\Pi_{\text{тмц}}) - 0.2667 \times B > 0; \quad (30)$$

$$B > \frac{-(0.2 \times \alpha + 0.52) \times 3\Pi - 1.2 \times \Sigma \Pi - 0.2 \times A - 0.2 \times (\pm U_{\text{тмц}} (\Pi_{\text{тмц}}))}{0.005 \times P - 0.2667}. \quad (31)$$

Отже, “точкою безумовного переходу” на названу схему сплати універсального податкового платежу буде рівень рентабельності вищий від 53,34%. При нижчій рентабельності слід повернутись до перевірки систем нерівностей .

Висновки. Як бачимо, в результаті окремих трансформацій у вітчизняній податковій перемістилась у бік вищого рівня рентабельності фінансово-господарської діяльності для будь-якого із розглянутих варіантів паушального податку з обороту. Аналогічно, якщо порівняти інші виведені “початкові” і “сьогоднішні” умови для здійснення такого вибору, то можна переконатись, що останнім часом коло платників, котрим це було безперечно вигідно, дещо звузилось. Тобто теза щодо зниження привабливості радикально спрощеної системи оподаткування суб’єктів малого бізнесу ще раз підтверджується з допомогою методів математичної формалізації.

Необхідно наголосити, що знайдені параметри окремих показників фінансово-господарської діяльності, при котрих застосування єдиноподаткової технології завжди дає певний позитивний ефект, по-перше, задовольнятимуть не всіх платників – суб’єктів малого підприємництва зі статусом юридичної особи, що вирішили оцінити доцільність вибору альтернативного оподаткування. По-друге, вони не дають відповіді на питання про величину економії (імобілізації) фінансових ресурсів. Тому, якщо попередні умови не виконуються, потрібно підставити конкретні числові дані у виведені нерівності (в залежності від того, який варіант сплати єдиного податку є, на думку платника, найбільш адекватним його умовам господарювання).

В Україні проблема вибору оптимального податкового режиму також залежить від організаційно-правової форми суб’єкта підприємництва. Так, наприклад, якщо для приватних підприємців розрахувати максимально можливу частку єдиного податку у граничній виручці від реалізації (500 тис. грн.), то за умови найвищої ставки податку (200 грн.) та найбільшої кількості найманих осіб (10 чол.) вона становитиме приблизно 2,9%. І це при можливості добровільно обирати бути чи ні платником ПДВ (Тоді як мала фірма з юридичним статусом повинна сплачувати 6% (плюс ПДВ) або 10% від виторгу. Закономірно, що після введення єдиного податку частими стали випадки реєстрації власників (засновників) малих підприємств чи пов’язаних з ними осіб як підприємців – фізичних осіб – і оформлення на них всієї фінансово-господарської діяльності фірм.

Література

1. Амоша О., Вишневецький В. До питання оцінки рівня податків в Україні. «Економіка України» №8, 2002, с 11-19.
2. Брославець О.Ю. Фінансові інтереси суб’єктів господарювання та оптимізація податкових платежів // Актуальні проблеми економіки.— 2001.— № 9-10.— С. 24-34.
3. Винокуров Д. Податкова оптимізація // Податки та бухгалтерський облік. Спецвипуск. – 2002. – № 5(53). – 11 березня. – С. 2-47.
4. Зятковський І. В. Фінансове забезпечення діяльності підприємств. Тернопіль: Економічна думка, 2000.— С. 229.
6. Квасовський О. Р. Ефективне оподаткування малого бізнесу в умовах ринкової трансформації // Регіональна економіка. – 2000. – № 4. – С. 191-198

7. Лисюк В. С. Особливості методики розрахунку податкового тягаря // Фінанси України. – 2000. – № 11. – С. 79-85.
8. Сенчуков В. Оптимальна система оподаткування // Економіка України.— 1999.— №3.— С. 55-59.
9. Свердан М. Нетрадиційні методи економічного розвитку. «Економіка України» № 1, 2003, с. 42-47.
10. Трегобчук В., Мороз О., Матвійчук С., Швейкіна Л. Про ефективність системи спрощеного оподаткування малого бізнесу // Економіка і прогнозування.— 2001.— № 2.— С. 65-77.
11. Трошин. А.В. Сравнительный анализ определения налоговой нагрузки на предприятия // Финансы.— 2000.— № 5.— С. 44-47.
12. Статистика/Головне управління статистики у Миколаївській області//www.stat.nk.ukrpack.net.

Розрахунки автором здійснено на підставі даних Головного управління статистики в Миколаївській області.